

Τ.Ε.Ι. και μεταπτυχιακές σπουδές

Με αφορμή τη συζήτηση που έγινε για τις προτάσεις που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. σχετικά με νέα Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών, κρίνω ότι θα ήταν χρήσιμος και αναγκαίος διάλογος γύρω από το θέμα της συμμετοχής Τμημάτων Τ.Ε.Ι. στο μεταπτυχιακό κύκλο της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Απαλλαγμένη από το κίνητρο της χρηματοδότησης, η συζήτηση μπορεί να είναι νηφάλια, και ελπίζω εποικοδομητική. Η περαιτέρω συζήτηση θα ήταν καλό να γίνει σε θέματα αρχής και να μην αναφέρεται σε συγκεκριμένες προτάσεις. Βέβαια για το Τμήμα Επιστήμης Υπολογιστών επιθυμητό είναι να καταλήξει σε κατευθυντήριες γραμμές.

Μάλλον θα οφείλαμε να αρχίσουμε από τους ρόλους και τις λειτουργίες, τόσο των Ιδρυμάτων, όσο και των κύκλων σπουδών. Θεωρώ ότι τα Τ.Ε.Ι. απαντούν στις ανάγκες της οικονομίας και της παραγωγής για μεσαία στελέχη και ανώτερους τεχνικούς, που έχουν καλή γενική παιδεία και επιστημονική και τεχνολογική κατάρτιση, ώστε να παρακολουθούν τις εξελίξεις των μέσων και των διαδικασιών της παραγωγής ή των υπηρεσιών στις επιχειρήσεις. Πρόκειται επομένως για βαθμίδα κομβικής σημασίας για τη σύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγή. Παρατίθεται στο Παράρτημα Α εισήγηση για την ίδρυση του Τμήματος Εφαρμοσμένης Πληροφορικής και Πολυμέσων στο Τ.Ε.Ι. Κρήτης πριν από τέσσερα χρόνια, πριν και από την ψήφιση του Νόμου 2916/2001 για τα θέματα του τεχνολογικού τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης. Επειδή ακριβώς οι μέθοδοι, οι τεχνικές και οι τεχνολογίες δεν θα έπρεπε να ήσαν εμπειρικές, αλλά επιστημονικά στηριγμένες, τα Τ.Ε.Ι. θα έπρεπε, διατηρώντας αυτονομία, να υπάγονται στα Πανεπιστήμια. Η μέγιστη αδυναμία του ελληνικού συστήματος, και η μέγιστη αστοχία της μεταρρύθμισης του 2001, είναι η πλήρης αυτονομία και ανεξαρτητοποίηση των Τ.Ε.Ι. Αν η χώρα μας είχε ανάγκη και ήθελε να διαθέτει Ανώτατα Τ.Ε.Ι. όφειλε να τα θέσει υπό την αιγίδα των Πανεπιστημίων, ώστε και τα προγράμματα και το περιεχόμενο σπουδών να καθορίζονται υπό το φως της επιστημονικής προόδου. Σ' αυτή την αντίληψη είναι συγκροτημένη η Ανώτερη Τεχνολογική και Επαγγελματική Κατάρτιση στη Γαλλία, όπου με εμπειρία 40 σχεδόν ετών θα μπορούσε να αποτελεί ιδιαίτερα επιτυχημένο πρότυπο (Παράρτημα Β).

Από την άλλη πλευρά, και ανεξάρτητα από τις στοχεύσεις, ο μεταπτυχιακός κύκλος σπουδών νοείται μόνο ως προχωρημένος επιστημονικός, είτε αποτελεί εξειδίκευση στέρεα θεμελιωμένων βασικών επιστημονικών γνώσεων, είτε αποτελεί προθάλαμο στην παραγωγή νέας επιστημονικής γνώσης. Άρα μόνο τα Πανεπιστήμια μπορούν να οργανώνουν και να συγκροτούν Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών. Θα μπορούσε βέβαια να περιορισθεί κανείς σε μια απλοϊκή ετυμολογική ερμηνεία του όρου, επικαθοριζόμενη από τη χρονική πρόθεση «μετά», αλλά τότε είμεθα εκτός επιστημονικής λογικής.

Η προβλεπόμενη από το Νόμο δυνατότητα συνδιοργάνωσης Μεταπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών από Τμήματα Α.Ε.Ι. και Τμήματα Τ.Ε.Ι., υπό την ανωτέρω θεώρηση, αποτελεί ασυνάρτητη και αντεπιστημονική εκπαιδευτική πρακτική (Παράρτημα Γ). Ακόμα και αν γίνονταν δεκτή αυτή η εκπαιδευτική προσέγγιση, ο Νόμος θέτει ορισμένες προϋποθέσεις. Βασική προϋπόθεση αποτελεί η αξιολόγηση από τα οικεία όργανα του Πανεπιστημίου των συνεργαζόμενων Τμημάτων Τ.Ε.Ι. Για την πλήρη αποσαφήνιση των πραγμάτων σε σχέση με τις πρόσφατες αποφάσεις του Πανεπιστημίου Κρήτης, και κύρια για μελλοντικές θέσεις και αποφάσεις, θα έπρεπε να επανεξετάσουμε τη διαδικασία που ακολουθήθηκε. Η προκήρυξη στο πλαίσιο του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. αναφερόταν σε «σύμπραξη» (Ν. 2916/2001, άρθρο 5, παρ. 13α). Επρόκειτο όμως για νέα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών που συνυποβάλλονταν από πανεπιστημιακό Τμήμα και Τμήμα Τ.Ε.Ι. Πρακτικά και ουσιαστικά επομένως πρόκειται για οργάνωση από κοινού. Τυπικά εμφανίζεται ωστόσο ως σύμπραξη σε λειτουργούντα σε Πανεπιστήμιο μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών. Με το τέχνασμα αυτό παρακάμπτεται η θεσμική ανάγκη αξιολόγησης της παραγράφου 13β. Και βέβαια δεν έχει ποτέ εκδοθεί η

υπουργική απόφαση της παραγράφου 13γ που θα καθόριζε τις λεπτομέρειες εφαρμογής. Σε ένα ασαφές θεσμικά πλαίσιο θα έπρεπε να εφαρμόζονται οι αυστηρότερες διατάξεις, αλλά συνολικά η ευθύνη για τη διαδικασία χρεώνεται κατ' ανάγκη στο Υπουργείο που συντηρώντας θεσμικά κενά, προχωρεί σε εφαρμογή με κύριο κίνητρο τη χρηματοδότηση από πόρους του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι και η Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κρήτης και η Σύγκλητος, με γνώμονα τη διαφύλαξη του κύρους του Ιδρύματος, και εφαρμόζοντας προηγούμενη απόφαση της Συγκλήτου, θα προέτασαν τη μέγιστη απαίτηση για αξιολόγηση της Σχολής Τεχνολογικών Εφαρμογών του Τ.Ε.Ι. Κρήτης. Γεγονός είναι ότι δεν είχαν δέσμια υποχρέωση να το πράξουν, αφού οι κοινές προτάσεις με το Τ.Ε.Ι. Κρήτης θεωρούνταν εξ ορισμού ότι είναι συμπράξεις του Τ.Ε.Ι. σε Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών που οργανώνει το Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Όντας υποστηρικτής ενός ανοικτού εκπαιδευτικού συστήματος, δε θα μπορούσα παρά να υποστηρίξω τη δυνατότητα πρόσβασης των αποφοίτων Τ.Ε.Ι. σε Τμήματα Πανεπιστημιακά ή ακόμα σε Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών. Η δυνατότητα αυτή έχει ήδη εξάλλου δοθεί σε αποφοίτους του Τ.Ε.Ι. Κρήτης για να εισαχθούν στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών στην Πληροφορική του Τμήματος Επιστήμης Υπολογιστών. Από την άλλη πλευρά είναι και επιθυμητή και χρήσιμη η συμμετοχή του Εκπαιδευτικού Προσωπικού των Τ.Ε.Ι. με διδακτορικό δίπλωμα στη διδασκαλία μαθημάτων σε Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών. Πέραν από χρηματοδοτήσεις και με βασική επιδίωξη τη διαφύλαξη του κύρους και της ποιότητας του Πανεπιστημίου, θεωρώ ότι πρέπει να αναληφθούν σχετικές πρωτοβουλίες. Σε κάθε περίπτωση θα έπρεπε να πηγάζουν από ανάγκες εκπαιδευτικές και να μην εντάσσονται σε μια αγοραία αντίληψη για την Ανώτατη Εκπαίδευση. Μοιραία διαφορετικά οδηγούμεθα σε εκπτώσεις αξιών. Αντί να επιτυγχάνεται η ανωτατοποίηση και η αναβάθμιση των Τ.Ε.Ι., ελλοχεύει ο κίνδυνος της ανωτεροποίησης των Πανεπιστημίων και της υποβάθμισης της ποιότητας των μεταπτυχιακών σπουδών.

Γιώργος Τζιρίτας
Οκτώβριος 2003

Παράρτημα Α. Εισήγηση Γιώργου Τζιρίτα για το Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος Εφαρμοσμένης Πληροφορικής και Πολυμέσων στο Τ.Ε.Ι. Κρήτης (Δεκέμβριος 1999)

Θα ήθελα κατ'αρχην να χαιρετίσω και να καλωσορίσω την ίδρυση του νέου Τμήματος Εφαρμοσμένης Πληροφορικής και Πολυμέσων στο Τ.Ε.Ι. Κρήτης. Ερχεται να καλύψει ένα κενό σε τεχνολόγους πληροφορικής που είναι εμφανές στην αγορά εργασίας. Οι ελληνικές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών και παραγωγής έργων πληροφορικής, τηλεπικοινωνιών και πολυμέσων έχουν ανάγκη από τεχνολόγους με απόλυτα επαρκείς γνώσεις στις ευρύτερα χρησιμοποιούμενες τεχνικές επεξεργασίας, διαχείρισης και μετάδοσης της πληροφορίας. Η ανάπτυξη της χώρας δε μπορεί παρά να συμπορεύεται με μία έντονη παρουσία, στην παραγωγική διαδικασία και στις υπηρεσίες, των νέων τεχνολογιών πληροφορικής, επικοινωνιακών μέσων και τηλεπικοινωνιών. Η ανάγκη προσφοράς έργου από κατάλληλα καταρτισμένους τεχνικούς θα γίνεται ολοένα εντονότερη. Θα απαιτούνται τεχνικοί με επιστημονικά θεμελιωμένη πλήρη κατάρτιση για άμεση αξιοποίηση της τεχνογνωσίας σε όλους τους σχετικούς τομείς. Η εφικτότητα της διάχυσης της τεχνογνωσίας στις υπηρεσίες και στην παραγωγική διαδικασία θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την κατάρτιση των τεχνικών.

Η έμφαση επομένως θα πρέπει να δοθεί στον τεχνολογικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης, χωρίς να παραβλέπεται η επιστημονική θεμελίωση της γνώσης. Ομως το κέντρο βάρους δε θα ήταν στο επιστημονικό βάθος, αλλά στη δυνατότητα αξιοποίησης της γνώσης. Το μέτρο της επιτυχίας θα δοθεί από την ικανότητα των τεχνολόγων να χρησιμοποιούν άμεσα κι αποτελεσματικά την τεχνογνωσία, ώστε να προκύψει το αναμενόμενο όφελος για την οικονομία της χώρας.

Το Πρόγραμμα Σπουδών θα πρέπει να διαθέτει ευελιξία αναπροσαρμογής παρακολουθώντας τις τεχνολογικές εξελίξεις. Το πρόγραμμα που θα αποκρυσταλλωθεί στο πλαίσιο αυτής της Επιτροπής θα πρέπει να ενσωματώνει μέχρι και την τελευταία λέξη της τεχνολογίας. Βέβαια το Πρόγραμμα Σπουδών δεν εξαντλείται στους τίτλους των μαθημάτων. Ακόμα περισσότερο έχει σημασία το περίγραμμα και η ύλη των μαθημάτων. Επίσης ο σχεδιασμός θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη το συνολικό πλαίσιο μέσα στο οποίο καλείται να λειτουργήσει το συγκεκριμένο Πρόγραμμα Σπουδών. Στην πληροφορική και τις τηλεπικοινωνίες αναζητούν θέση τεχνικοί με ειδικευμένη επαγγελματική κατάρτιση, τεχνικοί με ολοκληρωμένη εκπαίδευση, μηχανικοί και επιστήμονες με πολύπλευρες θεωρητικές γνώσεις.

Οι τεχνολόγοι απόφοιτοι ενός Ανώτερου Τεχνολογικού Ιδρύματος θα πρέπει να έχουν στέρεες βάσεις και υποδομή γνώσεων, αλλά θα πρέπει ταυτόχρονα να έχουν καταρτισθεί ώστε να αξιοποιούν άμεσα τη γνώση και να είναι άμεσα αποτελεσματικοί στην παραγωγή. Στην πληροφορική και τις τηλεπικοινωνίες χρησιμοποιούνται ευρέως διεθνή πρότυπα, ή ακόμα συστήματα ή πακέτα με χαρακτήρα πρότυπου. Σε αυτά συμπεκνώνεται πολλές φορές η τεχνογνωσία σε ένα τομέα. Όλα αυτά θα πρέπει να αποτελούν εφόδια του νέου απόφοιτου. Θα πρέπει να διδάσκεται σε ποιές γνώσεις βασίζονται τα πρότυπα και ταυτόχρονα θα πρέπει να αποκτάται εξοικείωση με τη χρήση τους.

Παράρτημα Β. Το Γαλλικό Σύστημα των Ι.Υ.Τ.

Τα Instituts Universitaires de Technologie (Ι.Υ.Τ. = Πανεπιστημιακά Τεχνολογικά Ινστιτούτα) δημιουργήθηκαν στη Γαλλία το 1966 για να ανταποκριθούν στις ζήτησεις του επαγγελματικού κόσμου σε ανώτερους τεχνικούς και μεσαία στελέχη με γενική παιδεία και τεχνική και επιστημονική κατάρτιση που τους επιτρέπει να εξελιχθούν στις επιχειρήσεις και να προσαρμοσθούν στις τεχνολογικές αλλαγές. Ο αριθμός των Ι.Υ.Τ. σε όλη τη Γαλλία είναι 112, δέχονται περί τους 110.000 σπουδαστές και συγκροτούνται σε Τμήματα με 25 ειδικότητες : 17 του δευτερογενούς τομέα (βιομηχανία) και 8 του τριτογενούς τομέα (υπηρεσίες).

Τα Ι.Υ.Τ. απονέμουν ένα εθνικό πανεπιστημιακό δίπλωμα τεχνολογίας μετά από σπουδές δύο ετών, συνολικής διάρκειας 60 εβδομάδων. Τα προγράμματα σπουδών ορίζονται σε βασικές γραμμές από Εθνικές Παιδαγωγικές Επιτροπές, όπου μετέχουν αντιπρόσωποι των επιχειρήσεων, των εργαζομένων, των εκπαιδευτικών και του Υπουργείου. Προφανώς δεν υπάρχουν στα Ι.Υ.Τ. μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών και οι απόφοιτοι δεν μπορούν να ακολουθήσουν μεταπτυχιακό κύκλο σπουδών, παρά αφού συμπληρώσουν δύο έτη πανεπιστημιακών σπουδών. Οι καθηγητές των Ι.Υ.Τ. μπορούν να διδάσκουν σε μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών και να μετέχουν σε ερευνητικά εργαστήρια ή ινστιτούτα, υπαγόμενα είτε σε Πανεπιστήμια είτε στο Εθνικό Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών.

Χαρακτηριστικό δείγμα ότι πρόκειται για σύστημα που επιτρέπει εξελίξεις και ανοικτή πρόσβαση και ανέλιξη είναι το γεγονός ότι ο σημερινός Πρόεδρος του Ανώτατου Συμβουλίου για την Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Συστήματος της Γαλλίας (Christian Forestier) είναι ένας πρώην Καθηγητής των Ι.Υ.Τ., που μάλιστα πριν ήταν καθηγητής σε Τεχνικό Λύκειο, και ακολούθως Πρόεδρος Πανεπιστημίου, πριν ανεληχθεί σε υψηλές θέσεις του γαλλικού Υπουργείου Παιδείας και μάλιστα επιβιώνοντας διαφορετικών κυβερνήσεων ως αναντικατάστατο στέλεχος. Μπορούν ακόμα αναφερθούν περιπτώσεις αποφοίτων Ι.Υ.Τ. που ακολούθως εισήχθησαν σε Σχολές Μηχανικών, προχώρησαν σε διδακτορικό δίπλωμα και έφθασαν να γίνουν Καθηγητές Πανεπιστημίου.

Αν συγκρίναμε με το ελληνικό σύστημα, τέτοιες ανελίζεις θα ήσαν αξιοκρατικά αδύνατες, αφού όλα είναι ισοπεδωμένα. Τα Τ.Ε.Ι. έχουν προγράμματα σπουδών τετραετούς διάρκειας, διατείνονται ότι δικαιούνται και δύνανται να συνδιοργανώνουν μεταπτυχιακές σπουδές και φυσικά θεωρούν ότι έχουν ως αποστολή και στον τομέα της έρευνας. Οι νέοι σπουδαστές των Τ.Ε.Ι. δεν έχουν κίνητρα για να προσπαθήσουν, έχουν αντίθετα λόγους να ασκούν πιέσεις για διευκολύνσεις και αναγνωρίσεις που θα είναι προϊόντα πολιτικών αποφάσεων αναντίστοιχων με την πραγματικότητα των επαγγελματικών αναγκών στη χώρα μας. Οι Πρόεδροι των Τ.Ε.Ι. στο πλαίσιο κομματικών συναλλαγών διεκδικούν προνόμια αναντίστοιχα των παιδαγωγικών αναγκών.

Παράρτημα Γ. Ο Νόμος 2916/2001 για τη «Διάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης και ρύθμιση θεμάτων του τεχνολογικού τομέα αυτής»

Για το ρόλο των Τ.Ε.Ι. (άρθρο 1, παρ. 2β)

β) Τα Ιδρύματα του τεχνολογικού τομέα δίνουν έμφαση στην εκπαίδευση στελεχών εφαρμογών υψηλής ποιότητας στάθμης, τα οποία, με τη θεωρητική και εφαρμοσμένη επιστημονική κατάρτισή τους:

αα) Αποτελούν συνδεδετικό κρίκο μεταξύ γνώσης και εφαρμογής, αναπτύσσοντας την εφαρμοσμένη διάσταση των επιστημών και των τεχνών στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία.

ββ) Μεταφέρουν, χρησιμοποιούν και προάγουν σύγχρονη τεχνολογία, καθώς επίσης και μεθόδους, πρακτικές και τεχνικές στο χώρο των εφαρμογών.

Στο πλαίσιο αυτό, τα Ιδρύματα του τεχνολογικού τομέα συνδυάζουν την ανάπτυξη του κατάλληλου θεωρητικού υπόβαθρου σπουδών με υψηλού επιπέδου εργαστηριακή και πρακτική άσκηση, ενώ παράλληλα διεξάγουν κυρίως τεχνολογική έρευνα, όπως εκάστοτε ορίζεται αυτή και αναπτύσσουν τεχνογνωσία και καινοτομίες στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία.

Για τις μεταπτυχιακές σπουδές (άρθρο 5, παρ. 13)

13. Η παράγραφος 3 του άρθρου 28 του Ν. 1404/1983 αντικαθίσταται ως ακολούθως:

«3. α) Τμήματα Τ.Ε.Ι. μπορούν να συμπράττουν στη λειτουργία Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) που διοργανώνονται σε Πανεπιστήμια εσωτερικού ή ομοταγή εξωτερικού, με τη συμμετοχή σε αυτά μελών Ε.Π. ή τη διάθεση χώρων και εγκαταστάσεων.

β) Τμήματα Τ.Ε.Ι. τα οποία πληρούντα κριτήρια που καθορίζονται από τα οικεία όργανα αξιολόγησης των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης μπορούν, με εφαρμογή των σχετικών διατάξεων που ισχύουν κάθε φορά για τη διεξαγωγή των Π.Μ.Σ., να συνδιοργανώσουν διατμηματικά Π.Μ.Σ. με Πανεπιστήμια εσωτερικού ή ομοταγή εξωτερικού.

γ) Οι τίτλοι σπουδών, στις παραπάνω περιπτώσεις, χορηγούνται από τα Πανεπιστήμια. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής της παραγράφου αυτής.»